

SAT-K1-1-QAHE-03

Need for Change in the Criteria System for post Accreditation Monitoring and Control - Guidelines

Zlatozhivka Zdravkova, Ilia Gyudzhenov

Необходимост от промяна на критериалната система за следакредитационно наблюдение и контрол – основни насоки

Златоживка Здравкова, Илия Гюдженев

Abstract: In the context of the European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area is an attempt to detect the need to change the criteria system and displayed guidelines.

Key words: Criteria system, accreditation monitoring and control, European standards

JEL Codes: I26, I28

ВЪВЕДЕНИЕ

През 2005 г. на среща на министрите на образованието на страните от Европейския съюз се утвърждава документ, носещ заглавието „Стандарти и насоки за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование“. Неговото изготвяне е резултат от сътрудничеството на министрите с Европейската асоциация за гарантиране качество във висшето образование (ENQA), Европейската асоциация на институциите за висше образование (EURASHE), Асоциацията на Европейските университети (EUA) и Европейския студентски съюз (ESU). Самото заглавие подсказва основната идея – да се осигури качество на висшето образование като се гарантират общи стандарти и изисквания, на базата на което да се осъществява безпроблемно мобилност на студенти и преподаватели. Стандартите окончателно влизат в сила през 2012 г. и се включват в Европейския регистър по осигуряване на качеството на висшето образование (EQAR). “Стандартите и насоките...” са окончателно одобрени през май 2015 г. на Ереванската конференция на министрите на висшето образование в европейската общност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Като член на Европейската асоциация за гарантиране качество във висшето образование (ЕНКА) България е задължена да спазва всички изисквания относно качеството на висшето образование, доколкото това се отнася до Националната агенция за оценяване и акредитация и правилата за поддържане качеството на обучението и академичния състав в българските висши училища. Това засяга в пълна степен критериалната система и нейното изпълнение при институционалната и програмната акредитация на висшите училища, както и при следакредитационния контрол.

Следакредитационното наблюдение и контрол на висшите училища се осъществява по утвърдени критерии от Националната агенция за оценяване и акредитация, представена от Постоянната комисия за следакредитационен контрол. Критериите са създадени през 2004 г. Те се обновяват през 2009, 2011, 2013 и 2015 г. [1], като целта е тяхното усъвършенстване. Безспорно отправната точка винаги са били наложените стандарти от Европейската асоциация за гарантиране качеството във висшето образование, които на свой ред също търпят обновяване и усъвършенстване.

Следакредитационното наблюдение и контрол се прави по средата на периода между две акредитации на учебните институции и техните професионални направления и придобива особена тежест, отразена и в обновения през 2015 г. вариант на Закона за висше образование [2]. В Член 11 и неговата пета алинея четем:

«Чл. 11.

(5) (Нова - ДВ, бр. 17 от 2016 г., в сила от 01.03.2016 г.) При констатиране в резултат на проведено следакредитационно наблюдение и контрол по ал. 4 неизпълнение в срок на препоръки, посочени в решението за акредитация на акредитационния съвет или на съответните постоянни комисии по области на висшето образование, неспазване на критерии за прилагане на вътрешната система за оценяване и поддържане на качеството на обучението или при констатиране нарушения на закона Националната агенция за оценяване и акредитация:

1. намалява акредитационната оценка, съответно срока на акредитация на висшето училище или на неговите професионални направления;
2. намалява образователния капацитет на висшето училище или на професионалното направление;
3. отнема институционалната и/или програмната акредитация за определен срок.»

По този начин законът дава възможност при следакредитационно наблюдение и контрол, когато НАОА установи несъответствие и неспазване на критериите и сроковете, учебната институция съответно да бъде наказана, като наказанията в закона очевидно градират.

През последната година при извършеното следакредитационно наблюдение и контрол на висши училища, получили по време на акредитацията различно оценяване, са установени добри практики, но и слабости от висшите училища по отношение качеството на обучението и академичния състав. Тук ще маркираме най-вече забелязаните слаби страни, защото преодоляването им на практика ще помогне за повишаване качеството и за усъвършенстването на вътрешната система:

- Трудности по въвеждането на възнаграждения, обвързани с приноса на преподаватели за подобряване качеството на обучение
- Липса на активност от страна на потребителите на кадри по отношение стимулиране обучението на студентите, активно участие в учебния процес и предоставянето на свободни работни места за реализация на алумни, което рефлектира в наличната безработица;
- Недостатъчното финансиране на висшите училища, обвързано с невисоките държавни издръжки на студентите от отделни специалности, което рефлектира и като трудност при обновяването на материалната база;
- Невъзможност за осигуряване на вътрешна мобилност – не по вина на висшите училища, а защото липсва регламент в държавата за осъществяване на вътрешна мобилност - осигуряване средства и организация за едносеместриално (или за по-голям период от време) обучение в друго българско висше училище;
- Недостатъчна изходяща студентска и преподавателска мобилност в някои университети. Вероятното обяснение за това, при наличието на достатъчен брой билатерални международни споразумения в тази насока, е недостатъчната езикова подготовка на българските студенти. Още по-малка е входящата студентска и преподавателска мобилност от други чуждестранни университети;
- Недостатъчно добри резултати на висшите училища в установяването и поддържането на добри контакти с алумни.

Посочените наблюдения и необходимостта от преодоляване на слабостите, промените в ЗВО, както и нуждата от привеждане в съответствие на критериите за следакредитационен контрол с европейските стандарти за осигуряване на качество на обучението наложиха поредното обновяване на критериалната система за наблюдение и контрол в следакредитационния период по отношение на вътрешната система по качество на обучението и академичния състав. Тези обновени критерии бяха приети от Акредитационния съвет на НАОА [3] на 20.10.2016 г. като част от общата критериална система, отнасяща се до всички акредитационни процедури.

Стандарти (ESG)	наблюдение и контрол на вътрешната система за качествена обучението и академичния състав
1. Политика за осигуряване на качеството	1.1. Публично оповестената политика на ВУ относно целите, функциите, структурата и съдържателните изисквания на вътрешната система за оценяване и поддържане качеството на обучение и на академичния състав
2. Разработване и одобряване на програмите	1.2. Поддържане и актуализиране на учебната документация като гаранция за качествено обучение с отчитане спецификата на регулираните специалности
3. Обучение, преподаване и оценяване, фокусирани върху студента	1.3. Осигуряване качествено обучение за студентите във ВУ в следакредитационния период
4. Прием, развитие, признаване и сертифициране на студентите	1.4. Поддържане, актуализиране и прилагане на нормативната база, обхващаща всички етапи на "жизнения цикъл" на студента и докторанта
5. Преподавателски състав	1.5. Развитие на академичния състав и научноизследователската (художествено-творческата), иновационната и публикационната дейност в периода след акредитацията на ВУ
6. Учебни ресурси и подпомагане на студентите	1.6. Финансова осигуреност на обучението и на преподавателската дейност; наличие на ресурси за подпомагане на студентите в техния образователен процес
7. Управление на информацията	1.7. Събиране, анализиране и управление на информацията
8. Информация за обществеността	1.8. Оповестяване дейността и успехите на ВУ
9. Текущ мониторинг и периодичен преглед на програмите	1.9. Проведени вътрешни одити на вътрешната система за оценяване и поддържане качеството на обучение и на академичния състав на ВУ
10. Циклично външно осигуряване на качеството	1.10. Осъществяване на външен мониторинг върху качеството на обучението във ВУ

Критериите определят съдържанието на следакредитационното наблюдение и контрол върху прилагането на вътрешната система за оценяване и поддържане качеството на обучението и на академичния състав във висшите училища. Както е видно, европейските стандарти акцентират върху основните страни на образователния процес, а именно: преподаватели, студенти и институционална среда. Критериите имат за цел да стимулират политиката на висшето училище за гарантиране успешен „жизнен цикъл“ на студентите, който включва: прием, развитие, дипломиране и реализация, като повишава качеството на обучението. В стандартите често се среща термина «студентската популация», което отново идва да покаже, че именно студентската общност трябва да бъде във фокуса на процеса за усъвършенстване качеството на обучението.

При изработването на обновените критерии е вписано не само тяхното съдържание, но и доказателствата, които висшите училища следва да представят в своите доклади при следакредитационния институционален доклад. По този начин учебните институции до голяма степен са подпомогнати да осъзнаят в каква насока да се разгръщат техните отчетни доклади и какъв точно доказателствен материал трябва да бъде представен, за да покаже доколко университетите са изпълнили критериите и са осигурили на своите студенти качествен образователен процес.

Обновените критерии са десет, заменящи съществуващите досега 11 критерии и съответстват на европейските стандарти. Те ще бъдат публикувани на сайта на Националната агенция за оценяване и акредитация, като по този начин всички висши училища в България ще имат достъп до тях. Чрез тези критерии агенцията ще има възможност да установи дали в учебните заведения в България е въведена и се прилага успешно вътрешна система за оценяване и поддържане качеството на обучението и на академичния състав.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От изложеното дотук могат да бъдат изведени следните обобщения:

- Критериите за следакредитационно наблюдение и контрол са обновени, като от 11 стават 10;
- Обновяването им произтича от необходимостта да са в съответствие със „Стандарти и насоки за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование“, както и с промените в ЗВО;
- Критериите са съпроводени с подробна анотация (подкритерии) и с колона за доказателствата, които трябва да съпровождат самооценъчния доклад на висшето училище. Това определено може да подпомогне до голяма степен учебната институция при прилагането на вътрешната система за повишаване качеството на обучението и академичния състав, както и за отчитането на тези процеси;
- Критериалната система за следакредитационно наблюдение и контрол се прилага от 20 октомври 2016 г. за висшите училища, на които им предстои САНК.

Литература:

- [1] http://www.neaa.government.bg/images/SANK/Aktualizirani_kriterii_za_SANK-final_12.2015.pdf
- [2] <http://www.neaa.government.bg/images/files/3BO.pdf>
- [3] Критериите ще бъдат оповестени на сайта на Националната агенция по оценяване и акредитация - <http://www.neaa.government.bg/dejnost-po-sank/kriterii-proceduri-metodicheski-nasoki#1>

За контакти:

Проф. д-р Златоживка Здравкова, експерт в Постоянната комисия по САНК към НАОА, zzdravkova@uni-ruse.bg

Проф. д-р Илия Гюдженев, Председател на Постоянната комисия по САНК към НАОА, iliadgl@swu.bg